

Dünden Kalanlar...

ULUSAL EĞİTİMİN KURULUŞU İLE İLGİLİ BİRKAÇ BELGE

Cumhuriyet Döneminin ilk beş yılı siyasal rejim açısından önemlidir. Rejimin siyasal kültürünü oluşturmak amacıyla bu dönemde yapılan eğitimle ilgili çalışmalar da önemlidir. 1925-26 yıllarında, siyasal kadrolar arasındaki hesaplaşmalar, eğitimci kadroların oluşumunu da etkilemiştir. Mustafa Necati Bey'in başında bulunduğu milli Eğitim Bakanlığı kadrosu, bir yandan eğitimde çağdaşlaşma çabalarını üstlenirken, bir yandan da emperyalist kültürün etkilerini silmeye girişmiştir. Aşağıdaki belgeler, yüzyıllarca ülkede at oynatan yabancı kültürün egemenliğini kırmak için verilen mücadeleye ışık tutar niteliktedirler.

Araştırmacıların değerlendirmelerini serbestçe yapabilmeleri için, belgelerin diline dokunulmadı. Genç okurlara yardımcı olmak amacıyla da son kısma bir sözlüklük eklendi.

"Dünden Kalanlar" bölümümüze, okurlarımızın gönderecekleri ilginç belgeleri beklediğimizi ve bu sayfa ile ilgili eleştirilere açık olduğumuzu yineleyelim.

YABANCI OKULLARIN DENETİMİ (1926)¹

İlk Tedrisat

7.2.926

72

1195

Hülasa: Ecnebi mekteplerinin vaziyetine sıkı bir surette alakadar olmaları hakkında.

..... Maarif Müdür veya Memurluğuna

Bazı maarif müdürleri, mıntıkalarındaki ecnebi mekteplerinin vaziyetleriyle maalesef hiç meşgul olmuyorlar. Bu hususta aşağıdaki izahatla arkadaşlarımı vazifelerine davet ediyorum:

Maarif Vekili

1. Ecnebi mekteplerinin ruhsatnameleri iyice tetkik edildikten sonra tecdit olunacaktır. şimdi mevcut ruhsatnameleri ve Mekatibi Hususiye Talimatnamesi ahkamına göre çalışabileceklerdir. Ve bu şartları tecavüzlerine katıyen mani olunmalıdır.

2. Bilimum ecnebi mektepleri Türkçe ve Türk Tarihi ve Coğrafyası muallimlerini şimdilik Vekalet tayin edeceğinden 26 Eylül 341 (1925) tarihli ve 3965 numaralı tamim mucibince şeraiti hazi muallimlerin vesikaları iyice tetkik edildikten sonra Vekaletle gönderilecektir. Tetkik etmeden ve baştan savma kabilinden vesikaları göndererek beyhude yere Vekaleti işgal eden maarif amirleri tecziye edileceklerdir. İnhâ edilecek muallimlerin Öz Türk olmaları ve milli duygu ile mütehassis olmaları lazımdır.

3. Bazı ecnebi mekteplerinin alet ve levazımatı dersiyeleri ile kayıt işleri, sıra, yazı tahtası gibi zaruri eşyaları bile yoktur. Teftişiniz neticesinde bunları şimdiye kadar ikmal etmedikleri tahakkuk eden mekteplerin, bu vaziyette tedrisatına müsaade edilmeyecek ve derhal Vekaletle bildirilerek bunlar hakkında Vekaletten emir istenecektir.

4. Bazı ecnebi mekteplerinin az ücret veren fakir talebeyi süfli hizmetlerde kullandıkları esefle haber alınmıştır. şiddetle men olunacaktır.

5. Mektepteki kuyudatın Türkçe tutulması emrolunduğu halde maalesef hala buna riayet edilmediği görülmüştür. Bu cihetin katıyetle temini, aksi takdirde mekteplerin seddedilmek üzere Vekaletle bildirilmesi lazımdır.

6. Ecnebi mekteplerin mazılarında Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi görülmemekte ve verildiği halde bililtizam gösterilmemektedir. Kendilerine makbuz mukabilinde tevdi ve her teftişte bu Talimatnamenin aranması icabeder. Talimatname ahkamına adem-i vukufun hiçbir zaman mazeret teşkil edemeyeceği kati olarak tebliğ edilmiştir.

7. Ecnebi mekteplerinde Türkçe ve Türk Tarihi ve Coğrafyasından başka mektep idaresinin müsaadesiyle ders deruhte eden Türk muallimlerinin de tetkiki ahvali Maarif Vekaletine aittir, bu kabil muallimlere hüviyetleri tetkik edildikten sonra müsaade verilir.

8. Bilimum ecnebi mekteplerinin en mutena bir yerine Türkiye Resi-cumhurunun 80x66 ebadından ufak olmamak üzere bir fotografileri asılacaktır.

9. Mekteplere nezafet ve intizam hususi bir dikkade takip olunmalıdır.

10. Bazı ecnebi mektepleri kiliselerine hariçten bazı eşhasın ibadet maksadıyla girdikleri haber alınmıştır. Bu-

nun derhal meni ile tekrarı halinde Vekaletle bildirilmelidir.

11. Bazı mekteplerde tamim hilafına kitaplar arasında dini propaganda yapmak için İsa resimleri görülmüştür. Bunların derhal kaldırılması lazımdır. kiliseden başka yerde salıp takamazlar. Hilafı emir harekette bulunan müdür ve muallimlerin vazifelerine derhal nihayet verilecektir.

12. Ecnebi mekteplerinin tali kısımlarını müfettiş-i umumiler, maarif müdürleri ve memurları teftiş ederler. İlk ecnebi mekteplerini, ilk tedrisat müfettişleri, maarif müfettiş-i umumilerinden aldıkları program mucibince teftiş edecekler ve raporlarını müfettiş-i umumi eli ile maarif idaresine verilmek üzere iki nüsha olarak tanzim edeceklerdir.

13. Bazı maarif idarelerinin dikkatsizliği yüzünden evvelce seddedilmiş olan ecnebi mekteplerinin gizli olarak tedrisata devam ettikleri esefle haber alınmıştır. bu gibi gizli tedrisatta bulunan mektepler haber alındığı takdirde oranın maarif müdür ve memurları meslekten katiyen ihraç edilmek suretiyle tecziye edileceklerdir.

14. Türk ekaliyet mekteplerindeki muallimlerin hüviyetlerinin, ehliyetlerinin, şahadetnamelerinin vesair vesai-i lazimenin tetkiki maarif idarelerine aittir. Hususi Mektepler Talimatnamesinin ahkâmına muvafık olmayanları kabul etmeyeceğiz.

15. Maarif müdür ve memurları ekaliyet Türk mekteplerini bizzat teftiş edecekler veya ilk tedrisat müfettişleri vasıtasıyla murakabeye tabi tutacaklardır.

16. Bu tamimin ciddiyetle tatbikini rica ederken, arkadaşlarımızın hususatı salifede ihmal ve en ufak bir noktada bile müsamaha etmeyeceklerini kuvvetle ümit ediyorum.

17. Tamimin vürudu tarihi bildirilecektir efendim.

II

BURSA AMERİKAN KIZ KOLEJİNİN KAPATILMASI (1928)²

Müdürler Encümeni kararı:

Karar T : 30.1.928

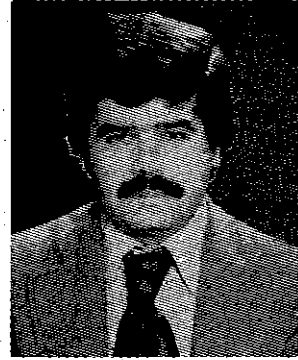
Karar No: 32

Hulasa: Bursa Amerikan Kız Kolejinin seddi hakkında.

Bursa Amerikan Kız lisesinde cereyan eden tensir hadisesi üzerine, Bursa Maarif İdaresiyle İstanbul Mıntıkası Maarif Emini Behçet ve Müfettiş-i Umumi Hasan Ali Beyler * tarafından tutulan evrak-ı tahkikiye ve tanzim kılınan fezleke mütalaa ve tetkik edildi: Mekteb-i mezkur mezunlarından Kanime Kamran rıza, talebeden Namika Rıza, Seniha Talat, Müeddet Vas'f Necdet hanımların protestanlığı kabul ettikleri vak'adır. Keyfiyet, kendilerinin mürettib ve telkin eseri denecek kadar yeknesak itiraflarından ve hadiseyi ihbar eden şakirtlerin ifadelerinden anlaşılmuştur.

Mektebin eski mezunlarından olup elyevm Dartüfü-nun Edebiyat Fakültesine müdavim Sabiha Hanımın telkinatının taht-ı tesirinde kalarak İncil'e ve Hazreti İsa'ya muhabbetlerinden bahisle Protestanlığı tercih ettiklerini iddia eden Müeddet, Kamran, Namika, ve Seniha Hanımların mektep idaresinin ve muallimlerinin meselede medheldar olmadığını anlatmak ve bu suretle senelerden beri meccanen veyahut meccani denilecek cüz'i ücretlerle tahsil ettikleri müesseselerini vekaye etmek gayesini güttükleri sefelifaz yek meal ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Muallim Mss Senderson müessesede siyyaneten mektep idaresinin malumatı haricinde bizzat dualarda bulunduğunu ve Protestanlık hissiyatını talkin ettiğini ifade ederek bütün mesuliyeti kendi üzerine tevcihe çalışıyorsa da hakikat; meselede mektep idaresinin de alakadar olduğunu göstermekte dini propagandalarda bulunduğunu isbat etmektedir. dört hanımın iptidai terbiyelerindeki zaafın hadisedeki tesirini görmekte beraber, Bursa Amerikan Mektebinin tamamıyla din propagandası yapmak üzere açılmış olduğunu kabul eylemek zarureti aşıkardır. bu çocukların senelerden beri ücretsiz işe, ibate

YAŞAR SÜLEK

Dostlar, arkadaşımız Yaşar Sülek'i 21 Aralık 1987 günü yitirdik. Yaşar öğretmen, yakalandığı amansız hastalığa yenik düştü. Manisa merkez Atatürk Ortaokulu'nda, Şehitler Ortaokulu'nda ve M. Akif Ersoy Lisesi'nde görev yapmıştı. 1978-1980 arasında da Buca Eğitim Enstitüsü'nde İngilizce öğretmeni olarak çalıştı. Arkadaşımız TÖB-DER'in çalışkan, disiplinli ve dürüst bir üyesiydi. Çalışkanlığı, görevindeki yeteneği ile örnek bir öğretmendi. En karanlık günlerde - hastalığının en ağır döneminde bile- hiç umutsuzluğa düşmedi, iyimserliğini yitirmedi. Genç yaşta bu dünyadan geçip gitti, ama ardında onurlu ve örnek bir yaşam bıraktı. Ailesinin ve yakınlarının acılarını bir kere daha paylaşıyor, anısı önünde saygı ile eğiliyoruz.

Muhsin KESKİN

edilmeleri ve bunlara diğerlerinden farklı muamelelerde bulunulması ve yemeklerde hususi muameleğe tabi tutulmaları Protestanlara mahsus dini bayramlara iştirak ettirilmeleri ve nihayet müdür ve muallimlerin Hazreti İsa'nın hayatına ait menkıbeler naklederek teşvikatta ve mektep dahilinde dualarda birlikte bulunmaları ve gezinti bahaneleriyle kırlara, çayrlara çıkarak tenha köşelerde ilahi terenümatıyla meşgul olmaları ve bilhassa Senderson'un ilk telkini yapan Sabiha'nın izi üzerinden yürüyerek Seniha ve Müeddet'i Protestan yaptığını itiraf ile mesuliyeti üzerine alması kanaatimizi takviye edecek kat'i delailendir.

Bugün onsekiz yaşında olan hanımların iki seneberi protestanlığı kabul ve ayinlerine iştirak ettiklerine nazaran, henüz isbat-ı rüşt etmeden teşvik ve telkin ve tazyike maruz kaldıkları anlaşılıyor.

Bundan başkaca tecrübesiz, ateşli genç kızların mahrem ve cinsi temayüllerinden istifade tarikinin ihmal olunmadığını gösteren ufak bir emare de nazar-ı dikkati üzerine celbedecek kadar mühim, nazik ve gayri kabil-i müsamaha bir hakikati fislamaktadır.

Aile terbiye ve rabitaları zayıf ve seciyeleri meşuk birtakım kızların Misler elinde ve mektebin hakim havası içinde sistematik bir telkine tabi tutularak bu akibetin ihzar olunması haddizatında mucib-i endişe olmak gerekir. Buna zamimaten bu vaziyetin hiçbir kayd-ı siyasi ile bağlı olmadığı halde sırf bir muamele-i cemilekarane olarak icra-yı faaliyetlerine müsaade ettiğimiz Amerikan müesseselerinden birinde hudusi kabil-i afv görülmek icabeder.

Binaenaleyh Heyet-i Vekile-i Celilenin tasdikine iktiran etmiş olan Mekteb-i Hususiye Talimatnamesinin madde-i mahsusasının sarahatine istinaden dini propaganda yapan mekteplerin derhal seddedileceği hakkındaki pek müteaddid ve kat'i elmafad emirlere rağmen, talebesinin samimi akideleriyle oynayan bu müessesenin temadii mazarratına mani olunmak üzere, mezkur Talimatnamenin 41.inci maddesi hükümüne tevfikane seddine Müdürler Encümenince karar verilerek evrakın ilk Tedrisata tevdiî ta-karrür eylemiştir.

III

ÇANAKKALE'DEKİ FRANSIZ OKULUNUN KAPATILMASI (1928)³

Müdürler Encümeni kararı

Karar No: 98

Hulasası: Çanakkale Fransız Mektebinin seddi hakkında.

Nizam-ı Devlete mugayyir hareket ettiğinden dolayı seddi icabeden Çanakkale Fransız Mektebi hakkında İlk Tedrisat Müdürlüğünün 463 numara ve 927 tarihli müzekkere ve evrak-ı teferruası okundu:

Müfettiş-i umumi Ali Canip ** Bey'in ve edirne Mıntokası Maarif Eminliği raporlarından mezkur mektebin seddini icabettiren oniki madde tesbit edilmiştir.

1. Kaç sınıflı olduğu bilinmiyor,
2. Tedrisat ve terbiye usullerinde intizam gayri mevcuttur.
3. Muallimleri olan üç Ermeni kadını cahil ve menseleri meçhuldür.
4. İhtiyaca salah bir bütçeye malik değildir.
5. Nehari olduğu bildirilen bazı çocukların geceleri müessesede yatdığı anlaşılmıştır.
6. Mektepte mevcut ders programları tefatir Fransızca olup, mükerrer tebligata rağmen değiştirilmemiştir.
7. Binası ratip, küflü ve loş olup katiyen mektebe elverişli ve şeraiti sihhiiyeyi haiz değildir.
8. Levazım-ı dersiye gayri mevcuttur.
9. Türkçe, tarih ve coğrafya derslerine hasredilen saatler tebligata muhalif olarak noksandır.
10. Aynı sınıf dahilinde bulunan talebe başka başka kitaplardan ders takip etmektedirler.
11. Talebenin bir kısmı, ilk kısmı bitirdiklerinden bahisle katiyen Türkçe tedrisata tabi tutulmuyor.
12. Maarifin emirlerine tamamen lakayt davranarak ekseriya sorulara cevap vermiyorlar. Nitekim müdürler encümeninin beş maddelik kararına baştan savma cevap vermekte tereddüde bile düşmemişlerdir. Hulasa, binası gayri müsait, sınıf teşkilatı gayri muayyen, terbiye ve tedrisatı mugamet, bütçesi ihtiyaca gayri salah, sicil ve kuyudatı gayri muntazam, renksiz, bilgisiz talebe yetiştirmekten başka bir işe yaramayan ve daha doğrusu Çanakkale'de bir Fransız Mektebinin mevcudiyetini kafi adeden ve kendi yurdumuzda çocuklarımızın kafalarına Fransız zihniyeti sokmağa çalışan bu muzır müessese taslağının Mekatibi Ecnebiye Talimatnamesinin 41. maddesi mucibince seddi zımında olarak ilk Tedrisat Müdürlüğüne tevdiî karargir oldu.

SÖZLÜKÇÜK:

Adem-i vukuf: Bilmemek / Ahkâm: Hükümler / Bihittizam: Bile bile / Cemilekarane: Hatır için / Darülfünun: Üniversite / Defatır: Defterler / Ekalliyet: Azınlık / Elyevm: Şu anda / Eghas: Şahıslar, kişiler / Evrak-ı teferrua: Ayrıntıya ilişkin ekli belgeler / Evrak-ı tahkikiye: Soruşturma evrakı / Fezleke: Mahkemeye verilmek üzere hazırlanan soruşturma evrakı / Gayri mevcut: Yok / Hasredilen: Ayrılan / Hudusi: Sonradan peyda olan / Hususat-ı salife: Belirilen noktalar / İaşe: Besleme / İbate: Barındırma / İlk Tedrisat Müdürlüğü: MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü / İnha: Görevlendirme / Karargir oldu: Karar verildi / Kabil-i afv: Hoş, özür / Kuyudat: Kayıtlar / Levazimat-ı dersiye: Ders aletleri / Maarif Memuru: İlçe Eğitim Müdürü / Mazarrat: Zarar / Medheldar: bir olayda parmağı olan / Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi: Özel Okullar Yönetmeliği / Men: Durdurma, yasaklama / Menkıbe: Övücü fıkralar / Menşe: Köken, bitirdiği okul / Meşuk: Kuşku-lu / Mezkûr: Sözkonusu / Mugayyir Hareket: Aykırı davranış / Mugnet: örtülü / Müdürler Encümeni: MEB Müdürler Komisyonu / Müfettiş-i Umumi: MEB Bakanlık müfettişi / Mükerrer: Tekrar. / Mürettip: Tertiplenmiş, düzenlenmiş / Müteaddid: Tekrar tekrar açıklanan / Mutehassıs: Duyarlı, duygulu /

Mezekkere: Resmi yazı / Neharî: Gündüzlü okuyan öğrenci /
Nezafet: Temizlik / Nizam-ı Devlet: Devletin düzeni / Ratıp:
 Rutubetli, nemli / Salah: Yeterli / Saltıp: Haç / Seclye: Huy, ka-
 rakter / Seddetmek: Kapatmak / Selefel arz yek meal: Birbi-
 rine benzeyen ifadeler / Sıyyaneten: benzer / Şaklr: Öğrenci /
Şehadetname: Diploma, yapabilir belgesi / Şeralt: Şartlar /
Şeralt-i sıhhiye: Sağlık koşulları / Tâli Kısım (mekâtib-i
 talliyeh): Orta kısım (orta öğretim) / Tensir: Hıristiyanlaştırma /
Tamim: Genelge / Tecdit: Yenileme / Tecziye: Cezalandırma /
Tevdi: Havale etme / Tetki-i ahval: Durumlarının incelenmesi /
Vekaye etmek: Korumak / Vesaik-ı lazime: Gerekli belgeler
Vürudu tarihi: Vardığı tarih / Zamlımeten: Ek olarak.

1 Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası. S 2, 15 Mart
 1926, s. 23-25

2 Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası. S 25-26, 15
 Mart 1928, s. 109-110

3 Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası. S 21-24, 15
 Kânunusani (1928, s. 195-196).

* 1938-46 yılları arasındaki Milli Eğitim Bakanımız
 Hasan Ali Yücel, 21 Şubat 1961 tarihinde öldü. Bu vesi-
 leyle saygı ile anıyoruz. abece

** Yazar Ali Canip Yöntem.

DÜZELTME VE ÖZÜR

Dergimizin 22. sayısında "Öğretmen örgüt-
 çülüğünün Öncülerinden Ethem Nejat" başlıklı
 yazıda bazı dizgi yanlışları olmuştur. Aşağıdaki
 şekilde düzeltir, özür dileriz.

s	p	yanlış	doğru
6	5	desteklemek	desteklemek için
7	6	tektekhak	tek tek hak
7	7	faillerininher	ailelerinin her
7	7	hülâstan	hülâsatan
7	8	dehemehal	behemehal
8	1	heya'at-ıt	hey'at-ı talimiyeyi
8	3	mahruh	makruh

ANAŞ- ÖĞRETMEN YAYINLARI KİTAP EDİNMEDE BÜYÜK KOLAYLIK Taksitle Satış Yapıyoruz.

Yazarı	Yayının Adı	Fiyatı TL	Ruhi SEL	EĞİTSEL OYUN (4.baskı)*	750
M. Rauf İNAN	BİR ÖMRÜN ÖYKÜSÜ	1250	Ruhi SEL	İLK VE ORTAOKULDA	
Sıdıka AVAR	DAĞ ÇİÇEKLERİM	2000		BEDEN EĞİTİMİ (2.baskı)*	750
Talip APAYDIN	AKAR SULARA KARŞI	1500	Ö. Asım AKSOY	YİNE DİL YANLIŞLARI	750
34 YAZAR	UNUTULMAYAN ÖĞRETMENLER	750	Kemal ATEŞ	ÇÜRÜK KAPI	650
Zeki SARIHAN	KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ I		Sami.N.ÖZERDİM	BİR DON BİR GÖMLEK (Seçilmiş Bektaşî Fıkraları)	500
	(İkinci Baskı, Dizimli)	3000	Özgen SEÇKİN	SEVMekten BAŞKA (Şiir)	400
Zeki SARIHAN	KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ II	3000	Talip APAYDIN	MERDİVEN (Çocuk romanı)	600
Zeki SARIHAN	KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ III	3500	Daniel DEFOE	ROBINSON CROSOE	600
İsmail GÖLTAŞ	İSTANBUL ÖĞRETMENLERİNİN GREVİ - 1920	650	(Çev.N. ÖNCÜL)	J. SWIFT	
Bedri GÜLTEKİN	LAİKLİĞİN NERESİNDEYİZ	2000	(Çev.F. AKER)	GULLİVER'İN GEZİLERİ	500

* MEGSB'ne tavsiyelidir.

Not: Dağıtımcılara % 40, Kitapçılara % 25 indirimlidir.
 Normal PTT ücreti yayınevimize aittir.

Yeterli indirim yapıyor ve ödemede kolaylık gösteriyoruz.

- Peşinatsız, 4 ayda ve 4 eşit taksitle,
- 10.000. TL.'ya kadar % 20, 10.000. TL.'yı geçen isteklerde % 25 indirimle,
- Normal PTT, giderleri Yayınevimize ait olmak koşuluyla kitap veriyoruz.

Adres: Çankırı Cad. Yıba Çarşısı, Kat: 5, No: 462

Tel: 324 58 15

Ulus - ANKARA